

MAKLÁRY ZOLTÁN

Kimondom a szót, ezúttal meghatódottan és összeszűkülő torokkal: *jellemszínész*, s mivel hogy Maklárý Zoltán halála miatt mondom ki, nyomban az első tagja válik hangsúlyossá, a jellem. Színész elsratásakor — tudom — ez magyarázatra szorul. Nem habozok hát kimondani: óriási színészt veszítettünk most el, egyet a rend nagyhercegei, pairjei közül, veszteségünk a jellemek frontján azonban még sokkal nagyobb, ott egy királyt, egy császárt, egy fenséget veszítettünk. Maklárý azért volt akkora színész, amekkora színész volt, mert még annál is csodálatosabb *ember* volt. És az embert végső soron mégiscsak a jelleme teszi igazán emberré.

Elgondolkoztató és az embervilág furcsaságait, ellentmondásait egy jókorával szaporító jelenség, hogy mennyi nagy jellem tündöklék vagy tündöklött az utóbbi időben az isteni deszkákon, a színészek között, akiket másképpen csepürágóknak is szokás nevezni, akik a közhiedelem szerint könnyelműek, léhák és bohémek; mennyi felelősség-hordozó tragikus sors, mennyi kor-átok-nemtűró nemes dac, mennyi példamutató. Irodalomtörténeti közhely: azért

Az Amerikai cigaretta című filmben

oly erős a magyar politikai költészet s azért vették a vállukra a magyar költők a magyar sorskérdéseket, mert a politika, a politikusok helyett tették, mert azok vagy nem akarták vagy nem tudták a vállukra venni. S vajon a színészek közt miért volt ennyi sok nagy jellem? Kik helyett?

Maklárý Zoltán az életével példázatok közé tartozott. Mondatok hosszú

Görbe Jánossal a Föltámadott a tengerben

Az Angyalok földje című filmben

során át sorolhatnám lényének kiváló tulajdonságait, de attól félek, a hosszadalmassággal megsérteném tömörségre törekvő, s minden megnyilatkozásában tömören takarékos szellemét, ezért csak a leglényegesebbet teszem ide: Arany János-i ember volt Maklár Zoltán. Mégpedig, minthogy alkata folytán már szinte fiataltsága óta bácsi vagy legalábbis bácsizható, az Epilógusban megnyilatkozó öreg úr újramegtestesülése volt ő.

Mint minden nagy magyar színésznek, neki is hatalmas a legendáriuma, csakhogy az övé még egyelőre lejegyzetlen, közszájon forgó. Bóvizű, gyöngyöző forrás a Maklár-humorforrás, de szemben — mondjuk — a Csortoséval, az övé meleg vizű, teli az onirónia gyógysvaival, a szeretet és a tisztesség rádiumszármazékaival. Ha majd előkerül — és miért ne kerülne elő, elő kell kerülnie! — a szorgalmas deák, aki összegyűjti és lejegyzí a Maklár-adomákat, egyszerre az is kiderül, milyen bölcs ember volt ez az öreg úr. Adomái, próba közbeni bemondásai, ál-értetlen kérdései rendszerint túlmutattak önmagukon, a pillanatnyi helyzeten, s a kor, a nagyobb összefüggések és a lényeg felé vezették el társaságát, álmélkodni nem szűnő kollégáit.

Maklár Zoltánnak saját világszemlélete volt.

Amikor először láttam színházban, filmekről már ismertem. Valami „megnézése kötelező” hurraoptimista kolhozdarab ment akkor, az ötvenes évek elején a Nemzetiben. Amelyben ő, fivérével, Jánossal együtt csellengő, iszós kolhozníkyot játszott. Semmi másra nem emlékszem ma már a darabból, csak az ő kettősükre. Osztályozták és minősítették a dolgokat és az embereket ebben a kis betétjelenetben, mégpedig egy valószínűleg általuk kitalált szóval, az Ohohohó-val. Oda lyukadtak ki, hogy míg az egyik dolog csak ohohohó, addig a másik viszont már ohohohohó. Mély igazságon és érthető szóval ki sem mondható jelenségeken skáláztak végig ezzel a hol mélyen, hol csilingelve ejtett ohohohóval. Felejthetetlen volt. Számomra ez azóta is megmaradt az ember- és helyzetminősítés alapkérdésének: új jelenséggel, emberrel, tállakozván mindig az ő kérdésüket teszem fel: ez most milyen ohohohó, ez csak ohohohó vagy ohohohohó.

Szép kort ért meg Maklár Zoltán tisztességben, becsületben. Életműve befejezett. Küldetését teljesítette. A sor most már mirajtunk van, hogy az életéből és művészetéből fakadó eszméket gyümölcsöztessük. Ő már nyugszik békében, nyugodjék is, de mi még nem nyugathatunk!

CSURKA ISTVÁN